

بررسی تأثیر مسئولیت اجتماعی بر عملکرد مالی با نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

دکتر مهدی پناهی

استادیار گروه حسابداری، واحد ورامین - پیشوا، دانشگاه آزاد اسلامی، پیشوا، ایران.

Mehdi.panahi1359@gmail.com

دکتر علی اکبر رجبی

rajabicpa@yahoo.com

استادیار گروه حسابداری، واحد ورامین - پیشوا، دانشگاه آزاد اسلامی، پیشوا، ایران.

زهرا خورشیدی

دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری، واحد ورامین - پیشوا، دانشگاه آزاد اسلامی، پیشوا، ایران. (نویسنده مسئول).

khorshidi_sepideh@yahoo.com

چکیده

سازمانها جهت فراهم آوردن بازخورد به مدیران در ارتباط با نیل به اهداف استراتژیک، به ارزیابی عملکرد مالی متکی اند و مسئولیت اجتماعی شرکت، نوعی ظرفیت شرکت برای کاهش یا حذف اثرات منفی روی محیط (اعم از محیط زیست) است که می تواند عملکرد مالی شرکتها را تحت تأثیر قرار دهد. هدف اصلی تحقیق حاضر بررسی تأثیر مسئولیت اجتماعی بر عملکرد مالی با نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی شرکتها پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد. در این پژوهش؛ مسئولیت اجتماعی به عنوان متغیر مستقل، عملکرد مالی (نرخ بازده داراییها، نرخ بازده حقوق صاحبان سهام و نسبت کیوتوبین) به عنوان متغیر وابسته، کیفیت حسابرسی به عنوان متغیر تعدیل گر و متغیرهای اهرم مالی، اندازه شرکت، فرصتهای رشد و نسبت جریانهای نقدی عملیاتی نیز به عنوان متغیرهای کنترل می باشند. نمونه آماری پژوهش شامل ۱۴۲ شرکت طی دوره زمانی ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ است. روش تحلیل داده ها از طریق آزمون رگرسیون پل دیتا به روش اثرات ثابت انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد مسئولیت اجتماعی بر معیارهای عملکرد مالی (نرخ بازده داراییها، نرخ بازده حقوق صاحبان سهام و نسبت کیوتوبین) تأثیر مستقیم و معناداری دارد و کیفیت حسابرسی موجب تقویت این تأثیر می گردد.

واژگان کلیدی: مسئولیت اجتماعی، عملکرد مالی، کیفیت حسابرسی.

مقدمه

امروزه به دلیل اهمیت عملکرد مالی شرکتها در محیط رقابتی، استفاده از ابزارهای دقیق و مناسب برای ارزیابی عملکرد برای سازمانها مسئله ای حیاتی محسوب می شود. همچنین معیارهای عملکرد مالی نیز باید به دقت مورد شناسایی قرار گیرند تا به خوبی قادر به بازتاب توان رقابتی شرکتها باشند. در محیط رقابتی کنونی که یکی از مشخصه های بارز آن کمیابی منابع است، مدیریت و ارزیابی عملکرد، نقشی حیاتی برای سازمان ایفا می کند. صاحبان نظران و محققان معتقدند عملکرد، موضوعی اصلی در تمامی تجزیه و تحلیل های سازمانی است و مشکل بتوان سازمانی را تصور کرد که مشمول ارزیابی و اندازه گیری عملکرد نباشد (هازیان و طاها، ۲۰۲۳).

¹ Hazivan and Taha

مسئولیت اجتماعی شرکت، نوعی ظرفیت شرکت برای کاهش یا حذف اثرات منفی روی محیط (اعم از محیط زیست) است. علاوه بر اینکه نیازهای خود و ذینفعان (مانند سهامداران، کارکنان، سازمانهای غیردولتی زیست محیطی) را برآورده می سازد، دیدگاهی است که برای مشتریان و کارمندان به صورت بلندمدت ارزش آفرینی می کند. این کار نه تنها از طریق ایجاد راهبرد سبز به وسیله کمک به حفظ محیط زیست بلکه با در نظر گرفتن تمام ابعاد کسب و کاری که در جامعه، فرهنگ و محیط اقتصادی فعالیت می کند، انجام می پذیرد (شاه حسینی و همکاران، ۱۴۰۰).

ساختار حاکمیت شرکتی قوی از جمله کیفیت حسابرسی منجر به نظارت بهتر بر مدیریت، تولید اطلاعات حسابداری به موقع، و افزایش سرعت شناسایی اخبار بد برای مطلع ساختن هیأت مدیره و انجام اقدامات لازم خواهد گردید. انتظار این است که اعضای کمیته حسابرسی وظایف خود را بی طرفانه انجام دهد و بر ایفای مسئولیت اجتماعی شرکت نظارت کارآمدی داشته باشند. این نظارت می تواند بر استراتژی شرکت در جهت ارتقای مسئولیت اجتماعی تاثیر پذیر باشد. مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت و افشاگری های مرتبط با آن، عامل مهمی است که به تداوم فعالیت شرکت منجر می شود زیرا شرکت ها در ارتباط با جامعه هستند و جامعه امکان بقای شرکت را در دراز مدت فراهم می آورد و جامعه از فعالیت و رفتار شرکت بهره می گیرد. گسترش مسئولیت پذیری شرکت ها بر این موضوع دلالت دارد که مسئولیت های شرکت از آنچه در گذشته بوده یعنی فراهم کردن پول برای سهامداران، فراتر رفته است. کمیته حسابرسی مهم ترین عامل در کنترل و نظارت بر مدیریت شرکت و محافظت از منابع سهامداران قلمداد می شود. نتایج مطالعات و بررسی های انجام شده نشان می دهد که کیفیت حسابرسی در پابندی شرکت به مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت نقش با اهمیتی ایفا می کند (دهدار و قوی اندام، ۱۳۹۷).

با توجه به موارد بحث شده فوق و اهمیت ارزیابی عملکرد مالی و عوامل مؤثر بر آن، این تحقیق در پاسخ به این سؤال انجام می شود که آیا کیفیت حسابرسی موجب تعدیل اثر مسئولیت اجتماعی بر عملکرد مالی شرکت می شود یا خیر؟

اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

اهمیت بررسی کیفیت حسابرسی این است که مدیریت سود از طریق فعالیت های عملیاتی واقعی می تواند تاثیر منفی بر عملکرد آینده شرکت داشته باشد که توانایی مدیریت و کیفیت حسابرسی شرکت می تواند تاثیر رابطه منفی مدیریت سود واقعی بر عملکرد آینده شرکت را کاهش می دهند. در تحقیقاتی که نایلا تیسسم و همکاران (۲۰۲۲)، انجام داده اند به این نتیجه رسیدند که شرکت های درگیر فعالیت های مدیریت سود واقعی، از طریق دستکاری در فروش، عملکرد مالی بدتری در آینده خواهند داشت و این مسئله موجب کاهش سودآوری آتی شرکت خواهد شد. دستکاری فعالیت های عملیاتی از جمله فروش، مخارج اختیاری و هزینه های تولید برای برآورده شدن معیار های سود نتیجه مثبتی بر عملکرد آتی کوتاه مدت شرکت دارد ولی در بلند مدت می تواند موجب ورشکستگی شرکت گردد (موسیوکا^۱، ۲۰۱۷). کیفیت بالای حسابرسی می تواند مدیریت را به اطلاعاتی درباره پیشرفت یا عدم پیشرفت در راستای تحقق اهداف مجهز کند و اطلاعات با کیفیتی را در اختیار مدیران قرار دهد که البته نمی تواند رویدادها یا پدیده های غیر قابل کنترل مانند سیاستها یا برنامه های دولت، اقدامات رقبا یا شرایط اقتصادی را تغییر دهد. ولی برای دستیابی به اکثر اهداف مهم، به کار گیری اطلاعات به موقع و قابل اتکا صورتهای مالی گریز ناپذیر است. به همین جهت تقاضا برای حسابرسی با کیفیت دائماً رو به افزایش است و با دقت نظر بیشتر می توان دریافت که حسابرسی ابزاری مفید برای حل مشکلات بالقوه است (عبدوه و وارلا^۲، ۲۰۱۷).

¹ Musyoka

² Abdoh and Varela

از طرفی؛ بر اساس تئوری‌های اقتصاد متعارف و از منظر اقتصاددانان نئوکلاسیک، هدف بنگاه، حداکثر کردن سود و از منظر متخصصان مالی حداکثر کردن ثروت صاحبان سرمایه است. بر این اساس، صرفاً منافع مالی بنگاه مورد توجه قرار می‌گیرد اما پرسش این است که آیا منافع مالی صاحبان سرمایه یا بنگاه جدای از نفع جامعه، اقتصاد و محیط زیست است؟ به عبارتی شرکت باید نسبت به تبعات فعالیت خود پاسخگو و مسئولیت پذیر باشد؟ چنین شرکتی برخوردار از فرهنگ مسئولیت پذیری اجتماعی نامیده می‌شود. برای پدیده مسئولیت اجتماعی دیدگاه‌ها و تعاریف مختلفی از سوی محققان، ارائه شده و توجه به مسئولیت اجتماعی، به رکنی حیاتی در بیشتر شرکت‌های سهامی دنیا تبدیل شده است (چنگ و همکاران^۱، ۲۰۲۱). از زمان شروع جنبش وال استریت در آمریکا و سایر کشورهای موجود در اتحادیه اروپا، نگرش عمومی بر این است که بخش عمده‌ای از عوامل ایجاد کننده جنبش‌ها و نارضایتی‌های مذکور ناشی از بروز بحران‌های اقتصاد جهانی می‌باشد. عده‌ای معتقدند که بخش عمده‌ای از این بحران ناشی از عدم توجه سازمان‌ها به مسئولیت پذیری شرکت توسط بانک‌ها و موسسات اعتباری و سایر موسسات و سازمان‌ها در قبال جامعه بوده است. از زمان ایجاد این چالش بین‌المللی، سوالات متعددی پیرامون اهداف و خواسته‌های این جنبش مطرح شده است. با این وجود هنوز پاسخ مناسبی برای این سوال وجود ندارد. با این اوصاف اخیراً صحبت‌هایی توسط دولت‌ها و نهادهای مدنی از مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها به میان آمده است و برخی افراد معتقدند که دلیل اصلی این جنبش‌ها در حقیقت موضوع پایداری شرکتی است. مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها از جنبه‌های مختلف توسط سرمایه‌گذاران و تحلیلگران و مدیران و محققین مورد توجه قرار گرفته است. امروزه سهامداران خواهان سرمایه‌گذاری در شرکت‌هایی هستند که به گونه‌ای مناسب مسئولیت‌های اجتماعی را انجام می‌دهند (هازیان و طاهای^۲، ۲۰۲۱).
با توجه به اهمیت عملکرد مالی و عوامل مؤثر بر آن برای فعالان بازار سرمایه، انجام این تحقیق در بورس تهران ضروری بوده و می‌تواند حاوی پیشنهادات کاربردی ارزنده‌ی برای مدیران و سهامداران شرکت در بر داشته باشد.

پیشینه‌ی پژوهش

شاه حسینی و همکاران (۱۴۰۰)، به ارائه مدل مفهومی مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در حوزه گردشگری ایران با رویکرد نظریه داده بنیاد در سال ۱۳۹۷ پرداختند. داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها به صورت دستی و با استفاده از روش نظریه داده بنیاد تحلیل شد. مطابق با نتایج، پدیده مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در حوزه گردشگری شامل ابعاد مختلف «درون شرکتی»، «محیط‌زیستی»، «اقتصادی»، «اجتماعی»، «فرهنگی» و «قانونی» می‌شود. همچنین نتایج نشان داد که «کسب مقبولیت اجتماعی»، «شکل‌گیری مفاهیم جدید و گردشگران آگاه و مسئول»، «جبران اثرات منفی گردشگری» و «منفعت‌طلبی اقتصادی» شرایط علی مؤثر بر اجرای این مسئولیت هستند. علاوه بر این، شرایط مداخله‌گر و زمینه‌ای مؤثر بر راهبردهای اجرای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در حوزه گردشگری ایران نیز شناسایی شدند که اجرای این راهبردها به «توسعه پایدار گردشگری»، «مزیت رقابتی شرکت» و «پایداری کسب‌وکار» می‌انجامد.
اسکو و نوروزی (۱۴۰۱)، در پژوهشی به بررسی تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر رابطه بین معاملات اشخاص وابسته و عملکرد شرکت با استفاده از اطلاعات ۱۳۸ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۴۰۲ تا ۱۴۰۰ پرداختند و این نتیجه دست یافتند که بین معاملات اشخاص وابسته و عملکرد شرکت، رابطه منفی معناداری وجود دارد. همچنین، سایر نتایج نشان دادند مسئولیت اجتماعی شرکت اثر منفی و تضعیف‌کننده بر رابطه معاملات اشخاص وابسته و عملکرد شرکت دارد.

¹ Cheng and Et al

² Hazivan and Taha

ملکیان و همکاران (۱۴۰۲)، در تحقیقی به بررسی رابطه بین مالکیت دولتی و نهادی با مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت ها پرداخته اند. جنبه هایی از مسئولیت اجتماعی که در این پژوهش ترکیبی از آن مورد استفاده قرار گرفته است، عبارتند از: فرایندهای درون سازمانی، محیط زیست، محیط کار، جامعه و کشور، بازار و صنعت. پرسشنامه ها برای ۸۳۱ شرکت ارسال گردید و ۱۸ شرکت به پرسشنامه ها پاسخ دادند. نتایج حاصل از پژوهش بیانگر آن است که مالکیت دولتی رابطه مثبت معناداری با مسئولیت پذیری اجتماعی دارد. همچنین تمرکز مالکیت دولتی نقش مثبتی در افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها ایفا می کند. اما نتایج پژوهش نشان می دهد که مالکیت نهادی و تمرکز مالکیت نهادی رابطه معناداری با مسئولیت اجتماعی ندارند. شواهد تجربی این پژوهش می تواند شرکت ها و نهادهای قانون گذار را در تشخیص معیارهایی که مسئولیت اجتماعی را افزایش می دهند، یاری رساند.

نگوئن و همکاران^۱ (۲۰۲۱)، به بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت و عملکرد مالی بر اساس شهرت شرکت های ویتنامی با استفاده از ۸۶۹ شرکت در بخش های تولیدی، املاک و مستغلات، تجارت و خدمات به این نتیجه رسیدند که شیوه های مسئولیت اجتماعی شرکت به طور مثبت بر عملکرد مالی با واسطه شهرت شرکت تأثیر می گذارد. با این حال، اقدامات مسئولیت اجتماعی شرکت در حوزه حقوقی، زیست محیطی و بشردوستانه اثرات مثبتی دارد، در حالی که اقدامات مسئولیت اجتماعی شرکت اقتصاد محور هیچ اثر قابل توجهی نشان نمی دهد. به این ترتیب، شرکت ها باید در زمینه های حقوقی، بشردوستانه و زیست محیطی بیشتر در مسئولیت اجتماعی شرکت سرمایه گذاری کنند تا شهرت شرکت را بهبود بخشند که به نوبه خود منجر به عملکرد مالی خوب می شود.

نازلی و غزالی^۲ (۲۰۲۲)، در پژوهش به بررسی رابطه بین ساختار مالکیت و مسئولیت پذیری اجتماعی در شرکت های مالزی پرداختند نتایج پژوهش با استفاده از داده های پانل نشان داد تمرکز مالکیت و مالکیت مدیریتی با مسئولیت پذیری اجتماعی رابطه منفی معنادار و بین مالکیت دولتی و مسئولیت پذیری اجتماعی رابطه مثبت معنادار مشاهده شد. هازیان و طاهان^۳ (۲۰۲۳)، به بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و شاخص های حاکمیت شرکتی شامل اندازه هیئت مدیره، استقلال هیئت مدیره، کمیته حسابرسی، تمرکز مالکیت، مالکیت مدیریتی در شرکت های بورسی مالزی پرداخت. از میان معیارهای مختلف حاکمیت شرکتی تنها یک متغیر یعنی کمیته حسابرسی با مسئولیت اجتماعی رابطه مستقیم و معنادار نشان داد.

فرضیه های تحقیق

- ✓ مسئولیت اجتماعی بر عملکرد مالی شرکت تأثیر معناداری دارد.
- ✓ تأثیر مسئولیت اجتماعی بر عملکرد مالی در شرکتهایی که کیفیت حسابرسی بالاتری دارند، قوی تر است.

جامعه آماری

جامعه آماری تحقیق شامل کلیه شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد. در تحقیق حاضر از روش نمونه برداری غربالگری استفاده گردیده است که از جامعه آماری مورد نظر، شرکت های نمونه با توجه به شرایط و محدودیت های زیر انتخاب گردیده است:

¹ Neguen and et al
² Nazli and Ghazalie
³ Hazivan and Taha

جدول (۱): تعیین حجم نمونه آماری

ردیف	شرایط	تعداد حذف از نمونه	باقیمانده
۱	برای انتخاب نمونه همگن، شرکتها باید قبل از سال ۱۳۹۸ در بورس تهران پذیرفته شده باشند و از ابتدای سال ۱۳۹۸ سهام آنها در بورس مورد معامله قرار گرفته باشد.	۱۴۴	۳۵۳
۲	به منظور انتخاب شرکت‌های فعال، معاملات این شرکتها در طول سالهای ۱۳۹۸ الی ۱۴۰۲ در بورس دچار وقفه بیش از سه ماه نشده باشد.	۶۶	۲۸۷
۳	به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه، دوره مالی شرکتها منتهی به اسفند باشد.	۴۰	۲۴۷
۴	بین سالهای ۱۳۹۸ الی ۱۴۰۲ تغییر فعالیت یا تغییر سال مالی نداشته باشند.	۲۷	۲۲۰
۵	جزو صنایع سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری مالی، بانک و لیزینگ نباشد.	۷۸	۱۴۲

بعد از مد نظر دادن کلیه معیارهای بالا، تعداد ۱۴۲ شرکت به عنوان نمونه آماری انتخاب شده است. بنابراین مشاهدات ما طی بازه زمانی ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ به ۷۱۰ سال (سال ۵*۱۴۲ شرکت) می‌رسد.

مدل تحقیق

مدلهای رگرسیونی آزمون فرضیات نیز به صورت زیر می‌باشد:

مدلهای آزمون فرضیه اول:

$$1) ROA_{t,i} = \alpha_0 + \beta_1 CSR_{t,i} + \beta_2 firm\ size_{i,t} + \beta_3 Leverage_{i,t} + \beta_4 G_{i,t} + \beta_5 OCF_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

$$2) ROE_{t,i} = \alpha_0 + \beta_1 CSR_{t,i} + \beta_2 firm\ size_{i,t} + \beta_3 Leverage_{i,t} + \beta_4 G_{i,t} + \beta_5 OCF_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

$$3) Q_{t,i} = \alpha_0 + \beta_1 CSR_{t,i} + \beta_2 firm\ size_{i,t} + \beta_3 Leverage_{i,t} + \beta_4 G_{i,t} + \beta_5 OCF_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدلهای آزمون فرضیه دوم:

$$4) ROA_{t,i} = \alpha_0 + \beta_1 CSR_{t,i} + \beta_2 AQ_{i,t} + \beta_3 AQ_{i,t} * CSR_{i,t} + \beta_4 firm\ size_{i,t} + \beta_5 Leverage_{i,t} + \beta_6 G_{i,t} + \beta_7 OCF_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

$$5) ROE_{t,i} = \alpha_0 + \beta_1 CSR_{t,i} + \beta_2 AQ_{i,t} + \beta_3 AQ_{i,t} * CSR_{i,t} + \beta_4 firm\ size_{i,t} + \beta_5 Leverage_{i,t} + \beta_6 G_{i,t} + \beta_7 OCF_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

$$6) Q_{t,i} = \alpha_0 + \beta_1 CSR_{t,i} + \beta_2 AQ_{i,t} + \beta_3 AQ_{i,t} * CSR_{i,t} + \beta_4 firm\ size_{i,t} + \beta_5 Leverage_{i,t} + \beta_6 G_{i,t} + \beta_7 OCF_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

ROA = نرخ بازده داراییها، ROE = نرخ بازده حقوق صاحبان سهام، Q = نسبت کیوتوبین، AQ = کیفیت حسابرسی، CSR = مسئولیت اجتماعی، leverage = اهرم مالی، Firm size = اندازه شرکت، OCF = جریان نقدی عملیاتی، G = فرصتهای رشد.

جدول (۲): متغیرهای تحقیق

ردیف	نام متغیر	نوع متغیر	نماد متغیر	فرمول متغیر
۱	مسئولیت اجتماعی	مستقل	CSR	ارزش کلی مسئولیت اجتماعی شرکتها از جمع ارزش جزئی مسئولیت اجتماعی شرکتها تقسیم بر کل امتیاز قابل تحصیل به دست می‌آید.
۲	نرخ بازده داراییها	وابسته	ROA	نرخ بازده داراییها از تقسیم سودخالص به جمع کل دارایی-های شرکت بدست می‌آید.
۳	نرخ بازده حقوق صاحبان سهام	وابسته	ROE	نرخ بازده حقوق صاحبان سهام از تقسیم سودخالص به جمع کل داراییهای شرکت بدست می‌آید.

نسبت کیوتوبین از تقسیم ارزش بازار داراییها (ارزش دفتری بدهی ها بعلاوه ارزش بازار حقوق صاحبان سهام) بر ارزش دفتری داراییهای شرکت بدست می آید.	Q	وابسته	نسبت کیوتوبین	۴
نحوه محاسبه کیفیت حسابرسی از طریق محاسبه تعداد دوره تصدی گری حسابرسی می باشد.	AQ	تعدیل گر	کیفیت حسابرسی	۵
برای اندازه گیری اهرم مالی شرکت از تقسیم ارزش دفتری بدهی های بلندمدت بر کل دارایی ها استفاده می شود.	Leverage	کنترل	اهرم مالی	۶
لگاریتم طبیعی کل دارایی ها به عنوان معیار سنجش اندازه شرکت می باشد.	Firm size	کنترل	اندازه شرکت	۷
فرصتهای رشد از تقسیم ارزش بازار به ارزش دفتری سهام شرکت به دست می آید.	G	کنترل	فرصتهای رشد	۸
$CFO = NI + NCC + \Delta WC$	OCF	کنترل	نسبت جریانات نقدی عملیاتی	۹

تجزیه و تحلیل داده ها آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

جدول (۳): آمار توصیفی تحقیق

متغیر	تعداد مشاهدات	میانگین	میانه	انحراف معیار	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	چولگی	کشیدگی
نرخ بازده حقوق صاحبان سهام	۷۱۰	۰/۱۰۸۶	۰/۱۰۶۸	۰/۱۶۶۲	-۰/۰۱۰۹	۰/۱۷۳۱	۲/۶۷۵۰	۵/۱۱۵۹
نرخ بازده داراییها	۷۱۰	۰/۱۶۶۲	۰/۱۱۷۸	۰/۱۸۵۴	-۰/۰۶۹۲	۰/۲۷۳۶	۴/۱۴۳۷	۷/۱۱۷۶
نسبت کیوتوبین	۷۱۰	۰/۳۷۲۱	۰/۳۳۷۸	۰/۱۹۸۹	۰/۰۹۸۹	۰/۴۵۱۶	۱/۴۹۰۴	۳/۶۵۴۸
مسئولیت اجتماعی	۷۱۰	۰/۲۵۹۳	۰/۲۶۰۱	۰/۲۵۳۳	۰/۰۹۱۶	۰/۴۷۸۲	۲/۱۶۲۵	۵/۹۲۶۸
کیفیت حسابرسی	۷۱۰	۳/۱۵۴۶۳	۲/۹۶۶۸	۱/۲۶۶۲۶	۱	۴	۲/۶۷۵۰۳	۵/۱۱۵۹۵
فرصتهای رشد	۷۱۰	۹/۴۷۳۲	۹/۲۵۱۲	۲/۴۶۷۲	۶/۴۶۷۲	۱۵/۴۶۷۲	۳/۱۲۳	۴/۸۹۰
اهرم مالی	۷۱۰	۰/۳۱۷۰	۰/۲۹۵۲	۰/۱۸۶۰	۰/۱۴۹۲	۰/۴۳۱۱	۴/۰۹۵۶	۶/۵۹۱۵
اندازه شرکت	۷۱۰	۱۱/۴۸۰۹	۱۰/۵۵۷۱	۲/۷۱۳۵	۹/۱۷۶۳	۱۴/۸۴۵۲	۲/۹۸۴۹	۱۱/۲۴۵۹
جریان نقدی عملیاتی	۷۱۰	۰/۳۲۷۶	۰/۳۳۱۹	۰/۲۹۴۵	۰/۱۱۷۰	۰/۵۳۸۱	۳/۰۶۸۵	۶/۱۳۲۵

در نگاره فوق برخی از مفاهیم آمار توصیفی متغیرها شامل میانگین، میانه، حداقل، حداکثر مشاهدهها به عنوان شاخص های مرکزی و انحراف معیار به عنوان شاخص پراکندگی و ضریب کشیدگی، ضریب چولگی به عنوان شاخص های

توزیعی ارائه شده است. اصلی‌ترین شاخص مرکزی، میانگین است که بیانگر نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است و شاخص خوبی برای نشان دادن مرکزیت داده‌ها است. برای مثال مقدار میانگین مسئولیت اجتماعی شرکتها حدود ۲۵ درصد است که در حد پایینی است. همچنین میانگین نرخ بازده داراییها و نرخ بازده حقوق صاحبان سهام شرکتها به ترتیب ۱۶ و ۱۰ درصد بوده که در حد پایینی می باشد. انحراف معیار نیز یکی از مهمترین پارامترهای پراکندگی است و معیاری برای میزان پراکندگی مشاهدات از میانگین است. با توجه به نگاره آماره توصیفی متغیرهای تحقیق؛ بالاترین میانگین و انحراف معیار مربوط به متغیر اندازه شرکت و کمترین میانگین و انحراف معیار مربوط متغیر نرخ بازده داراییها می باشد.

آزمون مانایی متغیرهای تحقیق

یکی از عمده‌ترین مشکلات که در رگرسیون سری‌های زمانی ممکن است رخ دهد، پدیده رگرسیون ساختگی می‌باشد. رگرسیون ساختگی به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن علی‌رغم وجود ضریب تعیین بالا، رابطه معناداری بین متغیرها وجود ندارد. به منظور اطمینان از نتایج پژوهش و ساختگی نبودن روابط موجود در رگرسیون و معنادار بودن متغیرها، اقدام به انجام آزمون مانایی لوین، لین و چو (LLC) و آیم، پسران و شین (IPS)، برای متغیرهای پژوهش شده است. واضح است در صورتی که بر پایه آزمون‌های فوق متغیرها ریشه واحد داشته باشند و نیاز به یک بار تفاضل‌گیری باشد، درجه انباشتگی یک (I(۱) می‌باشد. در صورتی که بر پایه آزمون‌های فوق متغیر مانا باشند آنگاه درجه انباشتگی آن متغیر صفر (I(۰) خواهد بود. جدول (۴) نتایج آزمون مانایی متغیرها را نشان می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که مقدار این آماره برای هر یک از متغیرها معنادار بوده، لذا فرضیه صفر مبنی بر وجود ریشه واحد متغیرها رد می‌شود. به بیان دیگر، مانایی داده‌ها تأیید می‌گردد.

جدول (۴): آزمون مانایی متغیرهای پژوهش

متغیر	نرخ بازده حقوق صاحبان سهام	نرخ بازده داراییها	نسبت کیوتوبین	مسئولیت اجتماعی	کیفیت حسابرسی	اندازه شرکت	اهرم مالی	فرصتهای رشد	جریان نقدی عملیاتی
آماره IPS	-۴/۶۳۴	-۸/۳۹۲	-۶/۵۳۶	-۶/۰۱۹	-۱۱/۸۷۵	-۸/۳۶۵	-۷/۳۰۰	-۱/۴۶۵	-۸/۱۰۹
سطح خطا	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰
نتیجه آزمون	I(۰)	I(۰)	I(۰)	I(۰)	I(۰)	I(۰)	I(۰)	I(۰)	I(۰)
آماره LLC	-۵/۱۱	-۴/۸۸	-۵/۳۶	-۴/۶۳	-۶/۷۴	-۵/۳۹	-۳/۴۲	-۴/۷۹	-۶/۲۷۶
سطح خطا	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
نتیجه آزمون	I(۰)	I(۰)	I(۰)	I(۰)	I(۰)	I(۰)	I(۰)	I(۰)	I(۰)

پیش فرض های آزمون رگرسیون چندگانه

برای این که بتوان مشخص نمود که آیا استفاده از روش داده‌های تابلویی در برآورد مدل موردنظر کارآمد خواهد بود یا نه، از آزمون چاو یا F مقید و به منظور این که مشخص گردد کدام روش (اثرات ثابت و یا اثرات تصادفی) جهت برآورد مناسب‌تر است (تشخیص ثابت یا تصادفی بودن تفاوت‌های واحدهای مقطعی) از آزمون هاسمن استفاده می‌شود. نتایج حاصل از این آزمون‌ها در نگاره های زیر ارائه شده است. با توجه به نتایج به دست آمده، مدلها از روش پنل دیتا با اثرات ثابت آزمون می‌شوند.

جدول (۵): نتایج آزمون چاو و هاسمن برای مدل اول

آزمون	تعداد	آماره	مقدار آماره	درجه آزادی	P-Value
چاو	۷۱۰	F	۲/۱۶۵۴	۴	۰/۰۳۹۱
هاسمن	۷۱۰	χ^2	۵/۲۱۷۷	۴	۰/۰۰۰۰

جدول (۶): نتایج آزمون چاو و هاسمن برای مدل دوم

آزمون	تعداد	آماره	مقدار آماره	درجه آزادی	P-Value
چاو	۷۱۰	F	۵/۳۲۴۵	۴	۰/۰۰۰۰
هاسمن	۷۱۰	χ^2	۲/۶۰۹۴	۴	۰/۰۲۷۱

جدول (۷): نتایج آزمون چاو و هاسمن برای مدل سوم

آزمون	تعداد	آماره	مقدار آماره	درجه آزادی	P-Value
چاو	۷۱۰	F	۶/۵۹۳۳	۴	۰/۰۰۰۰
هاسمن	۷۱۰	χ^2	۴/۰۲۶۱	۴	۰/۰۰۰۰

جدول (۸): نتایج آزمون چاو و هاسمن برای مدل چهارم

آزمون	تعداد	آماره	مقدار آماره	درجه آزادی	P-Value
چاو	۷۱۰	F	۳/۴۸۲۶	۶	۰/۰۰۰۰
هاسمن	۷۱۰	χ^2	۲/۷۹۴۶	۶	۰/۰۲۵

جدول (۹): نتایج آزمون چاو و هاسمن برای مدل پنجم

آزمون	تعداد	آماره	مقدار آماره	درجه آزادی	P-Value
چاو	۷۱۰	F	۶/۰۹۱۴	۶	۰/۰۰۰۰
هاسمن	۷۱۰	χ^2	۲/۵۳۲۸	۶	۰/۰۴۰

جدول (۱۰): نتایج آزمون چاو و هاسمن برای مدل ششم

آزمون	تعداد	آماره	مقدار آماره	درجه آزادی	P-Value
چاو	۷۱۰	F	۴/۱۵۸۷	۶	۰/۰۰۰۰
هاسمن	۷۱۰	χ^2	۷/۵۵۲۱	۶	۰/۰۰۰۰

برای سنجش اعتبار مدل و بررسی مفروضات رگرسیون کلاسیک لازم است علاوه بر بررسی عدم وجود هم‌خطی بین متغیرهای مستقل وارد شده در مدل، آزمون‌هایی در ارتباط با نرمال بودن باقیمانده‌ها، همسانی واریانس‌ها، استقلال باقیمانده‌ها و عدم وجود خطای تصریح مدل (خطی بودن مدل) نیز انجام شود. برای آزمون نرمال بودن جملات خطا از آزمون‌های مختلفی می‌توان استفاده کرد. یکی از این آزمون‌ها، آزمون جارکیو- برا می‌باشد که در این تحقیق نیز از این آزمون استفاده شده است. نتایج آزمون جارکیو- برا حاکی از این است که باقیمانده‌های حاصل از برآورد مدل تحقیق در سطح اطمینان ۹۵٪ از توزیع نرمال برخوردار هستند، به طوری که احتمال مربوط به این آزمون بزرگ‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد.

یکی دیگر از مفروضات آماری رگرسیون کلاسیک همسانی واریانس باقیمانده‌ها می‌باشد. در صورتی که واریانس‌ها ناهمسان باشند برآورد کننده خطی نارایب بوده و کم‌ترین واریانس را نخواهد داشت. در این مطالعه برای بررسی همسانی واریانس‌ها از آزمون برش پاگان استفاده شده است. با توجه به سطح اهمیت این آزمون که کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد، فرضیه صفر مبنی بر وجود همسانی واریانس رد شده و می‌توان گفت مدل دارای مشکل ناهمسانی واریانس می‌باشد. در این مطالعه برای رفع این مشکل در برآورد از روش حداقل مربعات تعمیم یافته (GLS) استفاده شده است. همچنین در این مطالعه برای آزمون همبسته نبودن باقیمانده‌ها که یکی از مفروضات تجزیه و تحلیل و تحلیل رگرسیون می‌باشد و خود همبستگی نامیده می‌شود از آزمون دوربین واتسون (D-W) استفاده شده است. با توجه به نتایج اولیه برآورد مدل مقدار آماره دوربین واتسون از آن جایی که مابین ۱/۵ و ۲/۵ می‌باشد می‌توان نتیجه گرفت باقیمانده‌ها مستقل از هم می‌باشند. علاوه بر این، برای آزمون این که مدل دارای رابطه خطی است و این که آیا مدل موردنظر تحقیق از نظر رابطه خطی بودن و یا غیر خطی بودن درست تبیین شده است یا خیر از آزمون رمزی استفاده گردیده است. با توجه به این که سطح اهمیت آزمون رمزی بزرگ‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین فرضیه صفر این آزمون مبنی بر خطی بودن مدل تأیید شده و مدل دارای خطای تصریح نمی‌باشد. خلاصه نتایج آزمون‌های فوق در نگاره های زیر ارائه شده است.

جدول (۱۱): نتایج آزمون‌های مربوط به مفروضات آماری برای مدل اول

آماره Ramsey		آماره Durbin-Watson		آماره Breusch-Pagan		آماره Jarque-Bera	
P-Value	F	D	P-Value	F	P-Value	χ^2	
۰/۱۶۵۷	۳/۲۲۵	۱/۸۱۳	۰/۰۰۹	۱/۹۷۶۸	۰/۲۷۱۰	۱/۶۳۲۴	

جدول (۱۲): نتایج آزمون‌های مربوط به مفروضات آماری برای مدل دوم

آماره Ramsey		آماره Durbin-Watson		آماره Breusch-Pagan		آماره Jarque-Bera	
P-Value	F	D	P-Value	F	P-Value	χ^2	
۰/۰۹۴۳	۵/۰۳۲۶	۲/۲۶۵	۰/۰۰۴۲	۱/۸۳۵	۰/۷۳۲۵	۱/۱۰۴۵	

جدول (۱۳): نتایج آزمون‌های مربوط به مفروضات آماری برای مدل سوم

آماره Ramsey		آماره Durbin-Watson		آماره Breusch-Pagan		آماره Jarque-Bera	
P-Value	F	D	P-Value	F	P-Value	χ^2	
۰/۱۵۴۸	۳/۴۳۶۲	۲/۰۹۷	۰/۰۰۰	۱/۵۲۰۹	۰/۴۲۵۶	۱/۳۳۹۵	

جدول (۱۴): نتایج آزمون‌های مربوط به مفروضات آماری برای مدل چهارم

آماره Ramsey		آماره Durbin-Watson		آماره Breusch-Pagan		آماره Jarque-Bera	
P-Value	F	D	P-Value	F	P-Value	χ^2	
۰/۲۸۰۵	۵/۱۷۰	۲/۳۳۹	۰/۰۰۰	۱/۴۶۸۵	۰/۱۹۸۳	۱/۷۹۴۳	

جدول (۱۵): نتایج آزمون‌های مربوط به مفروضات آماری برای مدل پنجم

آماره Ramsey		آماره Durbin-Watson		آماره Breusch-Pagan		آماره Jarque-Bera	
P-Value	F	D	P-Value	F	P-Value	χ^2	
۰/۰۹۴۳	۷/۱۶۷۴	۱/۹۱۳	۰/۰۰۰	۱/۷۰۹۴	۰/۶۹۲۳	۱/۱۰۴۵	

جدول (۱۶): نتایج آزمون‌های مربوط به مفروضات آماری برای مدل ششم

آماره Ramsey		آماره Durbin-Watson		آماره Breusch-Pagan		آماره Jarque-Bera	
P-Value	F	D		P-Value	F	P-Value	χ^2
۰/۳۰۳۱	۴/۲۹۴۵	۲/۲۹۱		۰/۰۰۰	۱/۶۷۲۵	۰/۲۲۱۸	۱/۳۳۹۵

آزمون فرضیه اول تحقیق

فرضیه اول تحقیق به بررسی تأثیر مسئولیت اجتماعی بر عملکرد مالی می پردازد که در ادامه به بررسی فرضیه های فرعی تحقیق پرداخته خواهد شد.

آزمون فرضیه فرعی اول (تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نرخ بازده داراییها)

جدول (۱۷): نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره (مسئولیت اجتماعی و نرخ بازده داراییها)

نوع متغیر	نماد	نام متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح خطا
متغیر وابسته	ROA	نرخ بازده داراییها	-	-	-	-
مقدار ثابت	α	آلفا	۰/۸۱۴	۰/۳۲۴۴	۲/۵۰۹	۰/۰۳۸
متغیر مستقل	SCR	مسئولیت اجتماعی	۰/۴۱۳*	۰/۰۸۷۷	۴/۷۰۹	۰/۰۰۰
متغیرهای کنترل	Leverage	اهرم مالی	-۰/۲۱۳*	۰/۰۸۲۷	-۲/۵۷۳	۰/۰۳۳
	Firm size	اندازه شرکت	-۰/۱۴۵	۰/۰۸۸۷	۱/۶۳۴	۰/۲۹۹
	OCF	جریان نقدی عملیاتی	-۰/۴۱۲	۰/۲۳۳۴	-۱/۷۶۵	۰/۱۰۳
	G	فرصتهای رشد	۰/۵۱۳*	۰/۱۱۰۲	۴/۶۵۳	۰/۰۰۰
	DW	دوربین واتسون	۱/۸۱۳	-	-	-
	F	آماره F	۹/۱۶۵	-	-	۰/۰۰۰
	R Square	ضریب تعیین	۰/۳۲۷	-	-	-
	Adjusted R Square	ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۳۲۵	-	-	-

همانگونه که این نگاره نشان می دهد، چون سطح خطا متغیرهای مسئولیت اجتماعی، فرصتهای رشد و اهرم مالی کمتر از ۵ درصد می باشد؛ بنابراین این متغیرها بر نرخ بازده داراییهای شرکت تأثیر معناداری دارند و متغیرهای جریان نقدی عملیاتی و اندازه شرکت هیچ تأثیری بر نرخ بازده داراییها ندارند (زیرا سطح خطا این متغیر بالاتر از ۵ درصد است). با توجه به اینکه سطح معناداری آماره F کمتر از ۵ درصد می باشد (۰/۰۰۰) بنابراین الگوی رگرسیون محاسبه شده معنادار است به عبارت دیگر ارتباط منطقی بین متغیرها ایجاد شده است. همچنین با توجه به ضریب تعیین به دست آمده، متغیرهای مستقل و کنترل ۳۲/۷ درصد از تغییرات در نرخ بازده داراییهای شرکت را توضیح می دهند. آماره دوربین واتسون نیز چون بین ۱/۵ تا ۲/۵ می باشد (۱/۸۱۳)؛ پس می توان نتیجه گیری کرد که بین جملات خطا در معادله رگرسیون مشکل خودهمبستگی وجود ندارد.

مثبت بودن ضریب متغیر مسئولیت اجتماعی (۰/۴۱۳) حاکی از تأثیر مستقیم این متغیر بر نرخ بازده داراییها می‌باشد؛ به طوری که با افزایش ۱ واحدی مسئولیت اجتماعی، نرخ بازده داراییهای شرکت نیز به میزان ۰/۴۱۳ واحد افزایش می‌یابد. بنابراین با توجه به تجزیه و تحلیل‌های صورت گرفته می‌توان نتیجه گرفت که مسئولیت اجتماعی بر نرخ بازده داراییها تأثیر معنادار و مستقیم دارد.

آزمون فرضیه فرعی دوم (تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نرخ بازده حقوق صاحبان سهام)

نتیجه حاصل از رگرسیون آن در جدول زیر ارائه شده است:

جدول (۱۸): نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره (مسئولیت اجتماعی و نرخ بازده حقوق صاحبان سهام)

نوع متغیر	نماد	نام متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح خطا
متغیر وابسته	ROE	نرخ بازده حقوق صاحبان سهام	-	-	-	-
مقدار ثابت	α	آلفا	۰/۲۱۹	۰/۱۸۶۲	۱/۱۷۶	۰/۴۹۹
متغیر مستقل	SCR	مسئولیت اجتماعی	۰/۵۱۹*	۰/۰۹۰۶	۴/۷۷۴	۰/۰۰۰
متغیرهای کنترل	Leverage	اهرم مالی	-۰/۳۰۴*	۰/۰۴۴۵	-۶/۸۲۳	۰/۰۰۰
	Firm size	اندازه شرکت	-۰/۵۳۲	۰/۲۹۹۳	-۱/۷۷۷	۰/۰۹۴
	OCF	جریان نقدی عملیاتی	۰/۱۸۴	۰/۰۲۶۶	۱/۶۱۱	۰/۱۹۵
	G	فرصتهای رشد	۰/۱۱۳*	۰/۰۲۳۲	۴/۸۶۹	۰/۰۰۰
DW		دوربین واتسون	۲/۰۹۷	-	-	-
F		آماره F	۱۱/۵۴۱۶	-	-	۰/۰۰۰
R Square		ضریب تعیین	۰,۴۹۹	-	-	-
Adjusted R Square		ضریب تعیین تعدیل شده	۰,۴۷۷	-	-	-

همانگونه که این نگاره نشان می‌دهد، چون سطح خطا متغیرهای مسئولیت اجتماعی، فرصتهای رشد و اهرم مالی کمتر از ۵ درصد می‌باشد؛ بنابراین این متغیرها بر نرخ بازده حقوق صاحبان سهام شرکت تأثیر معناداری دارند و متغیرهای جریان نقدی عملیاتی و اندازه شرکت هیچ تأثیری بر نرخ بازده حقوق صاحبان سهام ندارند (زیرا سطح خطا این متغیر بالاتر از ۵ درصد است). با توجه به اینکه سطح معناداری آماره F کمتر از ۵ درصد می‌باشد (۰/۰۰۰) بنابراین الگوی رگرسیون محاسبه شده معنادار است به عبارت دیگر ارتباط منطقی بین متغیرها ایجاد شده است. همچنین با توجه به ضریب تعیین به دست آمده، متغیرهای مستقل و کنترلی ۴۹/۹ درصد از تغییرات در نرخ بازده حقوق صاحبان سهام را توضیح می‌دهند. آماره دوربین واتسون نیز چون بین ۱/۵ تا ۲/۵ می‌باشد (۲/۰۹۷)؛ پس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که بین جملات خطا در معادله رگرسیون مشکل خودهمبستگی وجود ندارد.

مثبت بودن ضریب متغیر مسئولیت اجتماعی (۰/۵۱۹) حاکی از تأثیر مستقیم این متغیر بر نرخ بازده حقوق صاحبان سهام می‌باشد؛ به طوری که با افزایش ۱ واحدی مسئولیت اجتماعی، نرخ بازده حقوق صاحبان سهام نیز به میزان ۰/۵۱۹ واحد افزایش می‌یابد. بنابراین با توجه به تجزیه و تحلیل‌های صورت گرفته می‌توان نتیجه گرفت که مسئولیت اجتماعی بر نرخ بازده حقوق صاحبان سهام تأثیر معنادار و مستقیم دارد.

آزمون فرضیه فرعی سوم (تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نسبت کیوتوبین)

نتیجه حاصل از رگرسیون آن در جدول زیر ارائه شده است:

جدول (۱۹): نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره (مسئولیت اجتماعی و نسبت کیوتوبین)

نوع متغیر	نماد	نام متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح خطا
متغیر وابسته	Q	نسبت کیوتوبین	-	-	-	-
مقدار ثابت	α	آلفا	۰/۱۸۴	۰/۱۳۷۶	۱/۳۳۷	۰/۲۸۴
متغیر مستقل	SCR	مسئولیت اجتماعی	۰/۴۵۵*	۰/۰۳۶۱	۶/۲۱۶	۰/۰۰۰
متغیرهای کنترل	Leverage	اهرم مالی	-۰/۱۹۷*	۰/۰۶۴۷	-۳/۰۴۴	۰/۰۰۰
	Firm size	اندازه شرکت	-۰/۱۶۶	۰/۱۱۴۰	-۱/۴۵۵	۰/۲۳۷
	OCF	جریان نقدی عملیاتی	۰/۳۳۱	۰/۲۹۰۰	۱/۱۴۱	۰/۵۲۲
	G	فرصتهای رشد	۰/۴۱۲*	۰/۱۴۸۴	۲/۷۷۴	۰/۰۲۹
DW		دوربین واتسون	۲/۱۲۷	-	-	-
F		آماره F	۱۷/۳۰۷۷	-	-	۰/۰۰۰
R Square		ضریب تعیین	۰,۴۳۱	-	-	-
Adjusted R Square		ضریب تعیین تعدیل شده	۰,۴۲۹	-	-	-

همانگونه که این نگاره نشان می‌دهد، چون سطح خطا متغیرهای مسئولیت اجتماعی، فرصتهای رشد و اهرم مالی کمتر از ۵ درصد می باشد؛ بنابراین این متغیرها بر نسب کیوتوبین تأثیر معناداری دارند و متغیرهای جریان نقدی عملیاتی و اندازه شرکت هیچ تأثیری بر نسب کیوتوبین ندارند (زیرا سطح خطا این متغیر بالاتر از ۵ درصد است). با توجه به اینکه سطح معناداری آماره F کمتر از ۵ درصد می باشد (۰/۰۰۰) بنابراین الگوی رگرسیون محاسبه شده معنادار است به عبارت دیگر ارتباط منطقی بین متغیرها ایجاد شده است. همچنین با توجه به ضریب تعیین به دست آمده، متغیرهای مستقل و کنترلی ۴۳/۱ درصد از تغییرات در نسب کیوتوبین را توضیح می‌دهند. آماره دوربین واتسون نیز چون بین ۱/۵ تا ۲/۵ می‌باشد (۲/۱۲۷)؛ پس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که بین جملات خطا در معادله رگرسیون مشکل خودهمبستگی وجود ندارد. مثبت بودن ضریب متغیر مسئولیت اجتماعی (۰/۴۵۵) حاکی از تأثیر مستقیم این متغیر بر نسب کیوتوبین می‌باشد؛ به طوری که با افزایش ۱ واحدی مسئولیت اجتماعی، نسب کیوتوبین نیز به میزان ۰/۴۵۵ واحد افزایش می‌یابد. بنابراین با توجه به تجزیه و تحلیل‌های صورت گرفته می‌توان نتیجه گرفت که مسئولیت اجتماعی بر نسب کیوتوبین تأثیر معنادار و مستقیم دارد.

آزمون فرضیه دوم تحقیق

فرضیه دوم تحقیق به بررسی تأثیر مسئولیت اجتماعی بر عملکرد مالی با نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی می‌پردازد که در ادامه به بررسی فرضیه‌های فرعی تحقیق پرداخته خواهد شد.

آزمون فرضیه فرعی اول (تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نرخ بازده داراییها با نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی)

نتیجه حاصل از رگرسیون آن در جدول ۲۰ ارائه شده است:

جدول (۲۰): نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره (تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نرخ بازده داراییها با نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی)

نوع متغیر	نماد	نام متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح خطا
متغیر وابسته	ROA	نرخ بازده داراییها	—	—	—	—
مقدار ثابت	α	آلفا	۰/۲۸۶	۰/۱۵۶۷	۱/۸۲۵	۰/۰۸۴
متغیر مستقل	SCR	مسئولیت اجتماعی	۰/۵۱۷*	۰/۱۷۷۴	۲/۹۱۴	۰/۰۰۱
متغیر تعدیلی	AQ	کیفیت حسابرسی	۰/۴۰۲*	۰/۱۰۸۹	-۳/۶۸۹	۰/۰۰۰
	AQ* SCR	کیفیت حسابرسی * مسئولیت اجتماعی	۰/۱۸۹*	۰/۰۶۶۶	-۲/۸۳۵	۰/۰۱۲
متغیرهای کنترل	Leverage	اهرم مالی	-۰/۱۵۷*	۰/۰۷۰۵	-۲/۲۲۴	۰/۰۴۴
	Firm size	اندازه شرکت	-۰/۳۱۰	۰/۲۰۲۸	-۱/۵۲۸	۰/۳۵۲
	OCF	جریان نقدی عملیاتی	۰/۲۹۹	۰/۱۶۵۲	۱/۸۰۹	۰/۰۹۲
	G	فرصتهای رشد	۰/۴۷۷*	۰/۱۳۰۳	۳/۶۶۳	۰/۰۰۰
	DW	دوربین واتسون	۲/۳۳۹	—	—	—
	F	آماره F	۱۳/۲۹۵۷	—	—	۰/۰۰۰
	R Square	ضریب تعیین	۰,۵۳۷	—	—	—
	Adjusted R Square	ضریب تعیین تعدیل شده	۰,۵۳۱	—	—	—

همانگونه که این نگاره نشان می‌دهد، چون سطح خطا متغیرهای مسئولیت اجتماعی، کیفیت حسابرسی، فرصتهای رشد و اهرم مالی کمتر از ۵ درصد می باشد؛ بنابراین این متغیرها بر نرخ بازده داراییهای شرکت تأثیر معناداری دارند و متغیرهای جریان نقدی عملیاتی و اندازه شرکت هیچ تأثیری بر نرخ بازده داراییها ندارند (زیرا سطح خطا این متغیر بالاتر از ۵ درصد است). با توجه به اینکه سطح معناداری آماره F کمتر از ۵ درصد می باشد (۰/۰۰۰) بنابراین الگوی رگرسیون محاسبه شده معنادار است به عبارت دیگر ارتباط منطقی بین متغیرها ایجاد شده است. همچنین با توجه به ضریب تعیین به دست آمده، متغیرهای مستقل و کنترلی ۵۳/۷ درصد از تغییرات در نرخ بازده داراییهای شرکت را توضیح می‌دهند. آماره دوربین واتسون نیز چون بین ۱/۵ تا ۲/۵ می‌باشد (۲/۳۳۹)؛ پس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که بین جملات خطا در معادله رگرسیون مشکل خودهمبستگی وجود ندارد.

مثبت بودن ضریب متغیرهای مسئولیت اجتماعی و کیفیت حسابرسی، حاکی از تأثیر مستقیم این متغیرها بر نرخ بازده داراییهای شرکت می‌باشد. با توجه به مثبت بودن ضریب تعاملی (کیفیت حسابرسی * مسئولیت اجتماعی) و مقایسه ضریب مسئولیت اجتماعی در جداول نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره (مسئولیت اجتماعی و نرخ بازده داراییها) و نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره (تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نرخ بازده داراییها با نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی) که از ۰/۴۱۳ به ۰/۵۱۷ افزایش یافته است؛ می‌توان نتیجه گرفت که تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نرخ بازده داراییها در شرکتهایی که کیفیت حسابرسی بالاتری دارند، قوی تر است.

آزمون فرضیه فرعی دوم (تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نرخ بازده حقوق صاحبان سهام با نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی)

نتیجه حاصل از رگرسیون آن در جدول ۲۱ ارائه شده است:

جدول (۲۱): نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره
(تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نرخ بازده حقوق صاحبان سهام با نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی)

نوع متغیر	نماد	نام متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح خطا
متغیر وابسته	ROE	نرخ بازده حقوق صاحبان سهام	-	-	-	-
مقدار ثابت	α	آلفا	۰/۴۷۱	۰/۲۹۷۵	۱/۵۸۳	۰/۳۹۹
متغیر مستقل	SCR	مسئولیت اجتماعی	۰/۶۲۷*	۰/۱۲۲۷	۵/۱۰۹	۰/۰۰۰
متغیر تعدیلی	AQ	کیفیت حسابرسی	۰/۴۱۹*	۰/۱۷۶۷	۲/۳۷۰	۰/۰۴۱
	AQ* SCR	کیفیت حسابرسی * مسئولیت اجتماعی	۰/۲۷۴*	۰/۰۵۶۹	۴/۸۱۵	۰/۰۰۰
متغیرهای کنترل	Leverage	اهرم مالی	-۰/۳۷۶*	۰/۰۷۸۷	-۴/۷۷۴	۰/۰۰۰
	Firm size	اندازه شرکت	-۰/۵۱۹	۰/۲۷۰۸	-۱/۹۱۶	۰/۰۵۹
	OCF	جریان نقدی عملیاتی	۰/۳۸۸	۰/۲۴۵۱	۱/۶۹۱	۰/۲۱۲
متغیرهای کنترل	G	فرصتهای رشد	۰/۱۰۹*	۰/۰۴۸۹	۲/۲۲۵	۰/۰۴۰
	DW	دوربین واتسون	۱/۹۱۳	-	-	-
	F	آماره F	۱۹/۱۰۲۶	-	-	۰/۰۰۰
	R Square	ضریب تعیین	۰/۶۱۱	-	-	-
	Adjusted R Square	ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۰۷	-	-	-

همانگونه که این نگاره نشان می‌دهد، چون سطح خطا متغیرهای مسئولیت اجتماعی، کیفیت حسابرسی، فرصتهای رشد و اهرم مالی کمتر از ۵ درصد می‌باشد؛ بنابراین این متغیرها بر نرخ بازده حقوق صاحبان سهام تأثیر معناداری دارند و متغیرهای جریان نقدی عملیاتی و اندازه شرکت هیچ تأثیری بر نرخ بازده حقوق صاحبان سهام ندارند (زیرا سطح خطا این متغیر بالاتر از ۵ درصد است). با توجه به اینکه سطح معناداری آماره F کمتر از ۵ درصد می‌باشد (۰/۰۰۰) بنابراین الگوی رگرسیون محاسبه شده معنادار است به عبارت دیگر ارتباط منطقی بین متغیرها ایجاد شده است. همچنین با توجه به ضریب تعیین به دست آمده، متغیرهای مستقل و کنترلی ۶۱/۱ درصد از تغییرات در نرخ بازده حقوق صاحبان سهام شرکت را توضیح می‌دهند. آماره دوربین واتسون نیز چون بین ۱/۵ تا ۲/۵ می‌باشد (۱/۹۱۳)؛ پس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که بین جملات خطا در معادله رگرسیون مشکل خودهمبستگی وجود ندارد.

مثبت بودن ضریب متغیرهای مسئولیت اجتماعی و کیفیت حسابرسی، حاکی از تأثیر مستقیم این متغیرها بر نرخ بازده حقوق صاحبان سهام می‌باشد. با توجه به مثبت بودن ضریب تعاملی (کیفیت حسابرسی * مسئولیت اجتماعی) و مقایسه ضریب مسئولیت اجتماعی در جداول نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره (مسئولیت اجتماعی و نرخ بازده حقوق صاحبان سهام) و نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره (تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نرخ بازده حقوق صاحبان سهام با نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی) که از ۰/۵۱۹ به ۰/۶۲۷ افزایش یافته است؛ می‌توان نتیجه گرفت که تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نرخ بازده حقوق صاحبان سهام در شرکتهایی که کیفیت حسابرسی بالاتری دارند، قوی تر است.

آزمون فرضیه فرعی سوم (تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نسبت کیوتوبین با نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی)

نتیجه حاصل از رگرسیون آن در جدول زیر ارائه شده است:

جدول (۲۲): نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره (تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نسبت کیوتوبین با نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی)

نوع متغیر	نماد	نام متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح خطا
متغیر وابسته	Q	نسبت کیوتوبین	-	-	-	-
مقدار ثابت	α	آلفا	۰/۱۴۹*	۰/۰۲۶۵	۵/۶۱۸	۰/۰۰۰
متغیر مستقل	SCR	مسئولیت اجتماعی	۰/۴۹۶*	۰/۱۳۸۴	۳/۵۸۲	۰/۰۰۰
متغیر تعدیلی	AQ	کیفیت حسابرسی	۰/۲۶۰*	۰/۰۹۳۱	۲/۷۹۲	۰/۰۳۱
	AQ* SCR	کیفیت حسابرسی * مسئولیت اجتماعی	۰/۳۷۷*	۰/۱۴۱۱	۲/۶۷۱	۰/۰۳۷
متغیرهای کنترل	Leverage	اهرم مالی	-۰/۲۰۷*	۰/۱۰۳۱	-۲/۰۰۶	۰/۰۴۷
	Firm size	اندازه شرکت	-۰/۳۹۱	۰/۲۱۴۵	-۱/۸۲۲	۰/۰۶۷
	OCF	جریان نقدی عملیاتی	۰/۴۱۶	۰/۲۴۰۴	۱/۷۳۰	۰/۲۴۸
	G	فرصتهای رشد	۰/۲۶۰*	۰/۰۸۶۱	۳/۰۱۹	۰/۰۰۰
DW		دوربین واتسون	۲/۲۹۱	-	-	-
F		آماره F	۸/۹۹۱۲	-	-	۰/۰۰۰
R Square		ضریب تعیین	۰,۵۶۶	-	-	-
Adjusted R Square		ضریب تعیین تعدیل شده	۰,۵۶۱	-	-	-

همانگونه که این نگاره نشان می‌دهد، چون سطح خطا متغیرهای مسئولیت اجتماعی، کیفیت حسابرسی، فرصتهای رشد و اهرم مالی کمتر از ۵ درصد می‌باشد؛ بنابراین این متغیرها بر نسبت کیوتوبین تأثیر معناداری دارند و متغیرهای جریان نقدی عملیاتی و اندازه شرکت هیچ تأثیری بر نسبت کیوتوبین ندارند (زیرا سطح خطا این متغیر بالاتر از ۵ درصد است). با توجه به اینکه سطح معناداری آماره F کمتر از ۵ درصد می‌باشد (۰/۰۰۰) بنابراین الگوی رگرسیون محاسبه شده معنادار است به عبارت دیگر ارتباط منطقی بین متغیرها ایجاد شده است. همچنین با توجه به ضریب تعیین به دست آمده، متغیرهای مستقل و کنترلی ۵۶/۶ درصد از تغییرات در نسبت کیوتوبین را توضیح می‌دهند. آماره دوربین واتسون نیز چون بین ۱/۵ تا ۲/۵ می‌باشد (۲/۲۹۱)؛ پس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که بین جملات خطا در معادله رگرسیون مشکل خودهمبستگی وجود ندارد.

مثبت بودن ضریب متغیرهای مسئولیت اجتماعی و کیفیت حسابرسی، حاکی از تأثیر مستقیم این متغیرها بر نسبت کیوتوبین می‌باشد. با توجه به مثبت بودن ضریب تعاملی (کیفیت حسابرسی * مسئولیت اجتماعی) و مقایسه ضریب مسئولیت اجتماعی در جداول نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره (مسئولیت اجتماعی و نسبت کیوتوبین) و نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره (تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نسبت کیوتوبین با نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی) که از ۰/۴۵۵ به ۰/۴۹۶ افزایش یافته است؛ می‌توان نتیجه گرفت که تأثیر مسئولیت اجتماعی بر نسبت کیوتوبین در شرکتهایی که کیفیت حسابرسی بالاتری دارند، قوی‌تر است.

بحث و نتیجه گیری

براساس نتایج فرضیه اول مسئولیت اجتماعی بر عملکرد مالی تأثیر مستقیم و معناداری دارد که این نتیجه به این مهم اشاره دارد که هرچه شرکتهای مسئولیت اجتماعی را بیشتر رعایت کنند، عملکرد مالی افزایش می‌یابد. شرکتهایی که

فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی در قبال کارکنان و جامعه را به خوبی انجام می‌دهند، این امر موجب شهرت، اعتبار و خوشنامی شرکت در نزد فعالان بازار سرمایه می‌گردد. این اعتبار موجب افزایش تقاضا برای سهام شرکت، افزایش قیمت سهام و کاهش ریسک سقوط قیمت سهام می‌گردد. به طور کلی، مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با روابط بین شرکت و جامعه سرو کار دارد و به طور مشخص این مفهوم به بررسی تاثیرات فعالیت شرکت روی افراد و جامعه می‌پردازد. مسئولیت اجتماعی شرکتها چیزی فراتر از حداقل الزامات قانونی است که به صورت داوطلبانه پذیرفته شده است، زیرا مؤسسات اقتصادی، آن را در زمره‌ی منافع بلندمدت خود تلقی می‌کنند. بدین ترتیب، کارکرد درونی مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها می‌تواند منجر به بهبود جایگاه شرکت و در نهایت افزایش بازده و سودآوری و سرانجام بقای بلند مدت آن گردد. به همین علت تمایل به سرمایه‌گذاری در شرکت‌هایی که اعمال و گزارشگری مسئولیت اجتماعی مطلوبی دارند در حال افزایش است.

نتایج این تحقیق با تحقیقات فانگ (۲۰۲۳)، دیفوند و همکاران (۲۰۲۱)، لم و لمان (۲۰۱۹)، چن و هو (۲۰۱۸)، و فندرسکی و صفری (۱۴۰۰)، مطابقت دارد.

براساس نتایج فرضیه دوم کیفیت حسابرسی شرکت موجب تقویت تأثیر مستقیم مسئولیت اجتماعی بر عملکرد مالی شرکت می‌گردد. براساس نتایج تحقیق اجرای مسئولیت اجتماعی به ارتقای عملکرد مالی منجر می‌شود. همچنین در شرکتهای دارای حسابرسی باکیفیت، به دلیل نظارت مؤثر اعمال شده بر گزارشگری مالی، توانایی مدیران در پنهان ساختن اخبار بد شرکت محدود شده که این به نوبه خود، انتشار یکباره اخبار بد به بازار و در نتیجه، ریسک سقوط قیمت سهام را کاهش می‌دهد. براین اساس، انتظار می‌رود شرکتهای دارای حسابرسی با کیفیت‌تر، کمتر در معرض سقوط قیمت سهام باشند. مدیران شرکتها تمایل دارند عملکرد مالی شرکت را از طریق به تأخیر انداختن انتشار اخبار بد و تسریع در انتشار اخبار خوب به طور اغراق آمیزی جلوه دهند، به این امید که عملکرد ضعیف فعلی شرکت با عملکرد قوی آن در آینده پنهان خواهد شد. با این حال، انباشت بیش از حد اخبار بد، خود بسیار پرهزینه بوده و چنانچه میزان اخبار بد انباشته شده شرکت به سطح بحرانی برسد، آنگاه مدیران ناچار به انتشار یکباره و افشای ناگهانی اخبار بد شرکت می‌گردند که این موضوع، سرمایه‌گذاران را به تغییر در باورهای خود درباره ارزش شرکت و در نتیجه قیمت سهام شرکت ملزم ساخته و در نهایت، این امر منجر به کاهش عملکرد مالی شرکت می‌شود. اما در صورت وجود حسابرسی باکیفیت، به دلیل نظارت مؤثر، توانایی مدیران در پنهان نمودن اخبار بد شرکت محدود می‌گردد. بدین ترتیب، استدلال می‌شود شرکتهای دارای حسابرسی باکیفیت، عملکرد مالی شرکت ارتقا می‌یابد.

❖ نتایج این تحقیق با تحقیقات فانگ (۲۰۲۳)، دیفوند و همکاران (۲۰۲۱)، لم و لمان (۲۰۱۹)، چن و هو (۲۰۱۸)، و فندرسکی و صفری (۱۴۰۰)، مطابقت دارد.

پیشنهادهای کاربردی تحقیق

براساس نتایج فرضیه اول مبنی بر تأثیر مستقیم و معنادار مسئولیت اجتماعی بر عملکرد مالی؛ به مدیران شرکتهای توصیه می‌شود جهت ارتقای اعتماد فعالان بازار سرمایه، مسئولیت اجتماعی شرکت به خوبی انجام شود و نتایج اقدامات در صورتهای مالی منعکس و به سرمایه‌گذاران اطلاع‌رسانی شود. فعالیتهایی که می‌توانند مسئولیت اجتماعی شرکت را ارتقا دهند شامل موارد زیر می‌باشند:

- ✓ پاداش و مزایای منصفانه به کارکنان و فراهم آوردن شرایط مناسب کاری
- ✓ صرف بودجه جهت کاهش آلاینده‌های زیست محیطی و پیرامون شرکت
- ✓ انجام فعالیتهای خیرخواهانه از جمله مشارکت در ساخت مدارس و بیمارستانها و ...

✓ اخذ گواهینامه های کیفیت محصول و ایمنی تجهیزات.
همچنین توصیه می شود سرمایه گذاران در هنگام خرید سهام؛ بر روی شرکتهایی سرمایه گذاری کنند که از نظر مسئولیت اجتماعی وضعیت مطلوبی داشته باشند و شرکت در زمینه فعالیتهای اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی مربوط به بحث پایداری و مسئولیت اجتماعی کارنامه قابل قبولی داشته باشد.
براساس نتایج فرضیه دوم مبنی بر تقویت تأثیر مسئولیت اجتماعی بر عملکرد مالی از طریق کیفیت حسابرسی، به سهامداران شرکتهای توصیه می شود که جهت حسابرسی شرکت از حسابرسان متخصص و با تجربه در شرکت استفاده شود این امر می تواند در کنار مسئولیت اجتماعی، منجر به ارتقای عملکرد مالی شرکت گردد.

منابع

- ✓ اسکو، وحید، نوروزی، محمد، (۱۴۰۱)، بررسی تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر رابطه بین معاملات اشخاص وابسته و عملکرد شرکت. پژوهش های حسابداری مالی. استادیار حسابداری، دانشکده علوم اداری و اقتصادی، دانشگاه گنبدکاووس، گنبدکاووس، ایران.
- ✓ بخردی نسب، وحید، ژولانژاد، فاطمه، (۱۳۹۹)، تأثیر مسئولیت پذیری اجتماعی بر عملکرد مالی شرکت با در نظر گرفتن نقش تعدیل گر ارزش ویژه نام و نشان تجاری. نشریه علمی حسابداری و منافع اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف آباد، نجف آباد، ایران.
- ✓ بهارمقدم، مهدی، صادقی، زین العابدین، صفرزاده، ساره، (۱۳۹۸)، بررسی رابطه مکانیزم های حاکمیت شرکتی بر مسئولیت اجتماعی شرکت ها در طی سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی، دوره ۵، شماره ۲۰، صص ۹۰-۱۰۷.
- ✓ پورعلی، محمدرضا، حاجمی، محدثه، (۱۳۹۹)، بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت و مالکیت نهادی با سطح نگهداشت وجه نقد در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی، دوره ۳، شماره ۱۱، صص ۹۶-۱۰۹.
- ✓ حسنی، محسن، (۱۳۹۹)، اثر مسئولیت اجتماعی راهبردی بر عملکرد مالی و ضریب واکنش سود شرکت ها، نشریه علمی حسابداری و منافع اجتماعی، استادیار حسابداری و عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور.
- ✓ خیراللهی، فرشید، بهشور، اسحاق، ایوانی، فرزاد، (۱۳۹۹)، توانایی مدیریت، سطوح و ارزشیابی نگهداشت وجه نقد در شرکت ها، پژوهش های حسابداری و حسابرسی، دوره ۸، شماره ۳۰.
- ✓ دهدار، فرهاد، قوی اندام، افشین، (۱۳۹۷)، بررسی رابطه بین ترکیب هیئت مدیره و معیارهای مدیریت سود واقعی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه پژوهش های جدید در مدیریت و حسابداری، دوره ۱۶.
- ✓ شاه حسینی، محمدعلی، نظری، محسن، ترکستانی، محمدصالح، قربانی، فاطمه، (۱۴۰۰)، مدل مفهومی مسئولیت اجتماعی شرکت ها در حوزه گردشگری ایران با رویکرد نظریه داده بنیاد، مطالعات مدیریت گردشگری، مقاله ۴، دوره ۱۶، شماره ۵۳، صص ۱۰۹-۱۷۱.
- ✓ عرب صالحی، مهدی، رزیتا، مویدفر، سجاد، کریمی، (۱۴۰۳)، تاثیر توانایی مدیریت، استراتژی شرکت و سطح نگهداشت وجه نقد بر عملکرد شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه پژوهش های حسابداری مالی، شماره ۱۳، صص ۴۷-۷۰.

- ✓ فروغی، داریوش، میرزایی، منوچهر، (۱۳۹۸)، تأثیر کیفیت کنترل داخلی بر ریسک سقوط آتی قیمت سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله پیشرفت‌های حسابداری دانشگاه شیراز، شماره ۲، صص ۱۱۷-۷۷.
- ✓ کوشافر، مصطفی، مشایخی، بیتا، (۱۴۰۳)، سنجش کارایی و توانایی مدیریت بر اساس معیارهای مالی، فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۶، شماره ۲۳.
- ✓ نظرلو، حامد، زمانی، مرتضی، (۱۳۹۶)، رابطه مدیریت واقعی سود و ضریب واکنش سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری، شماره ۱۶.
- ✓ Cheng, P., Sujin, S. and Seoki, L. (2021). Corporate social responsibility and liquidity of restaurant firms: The moderating role of geographical diversification, *Tourism Management*, Vol. 59, Pp. 610-620.
- ✓ Dakheli, D. (2021). The impact of corporate social responsibility on firm financial performance: does audit quality matter?. *Manag. Decis*, 46, 433-448.
- ✓ Hang, X., Andersoun, C. (2020). "The Debate Over Doing good: Corporate social responsibility, Strategic Marketing Levers, and liquidity". *Journal of Marketing*, Vol. 73, Pp. 198-213.
- ✓ Hazivan, M., Taha, G. (2023). " Firm Corporate social responsibility and The liquidity: International Evidence". *Journal of Business Ethics*.
- ✓ Kim, R. K., Sinha, N. & Singh, A. (2019). " An analysis of linking Between liquidity and Firm Corporate social responsibility ". *Management Decision*, Vol. 46(9), Pp. 37-56.
- ✓ Nazli, R. and Ghazalie, S.N.A.A. (2022). " Firm Corporate social responsibility Disclosure and Interaction Effects of Ownership Structure on Firm Performance". *Business, Engineering and Industrial Applications (ISBEIA)*. Vo. 111, Pp. 25-28.
- ✓ Nguyen, B., Yu, X., Melewar, T., & Hemsley-Brown, J. (2022). Brand Ambidexterity and Commitment in Higher Education: An Exploratory Study. *Journal of Business Research*, 69(8), 3105-3112.
- ✓ Nowedi, R. and Nowedi, S.N.A. (2021). "Corporate Social Responsibility Disclosure and Interaction Effects of Ownership Structure on Firm Performance". *Business, Engineering and Industrial Applications (ISBEIA)*. V o. 111, Pp. 25-28.